

Sygn. akt I C 292/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 kwietnia 2015 roku

Sąd Rejonowy w Dzierżoniowie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący : **SSR Mirosława Kurek – Będkowska**

Protokolant : **Beata Olewińska**

po rozpoznaniu w dniu 27 marca 2015 roku w Dzierżoniowie

na rozprawie sprawy z powództwa **H. D., P. D., S. D. oraz małoletniej K. D.**

przeciwko **(...) Spółce Akcyjnej z siedzibą w K. Oddziałowi w W.**

o zapłatę kwoty 36 000,00 zł

I. oddała powództwo;

II. nie obciąża powodów kosztami procesu.

Sygn. akt I C 292/15

UZASADNIENIE

Powodowie H. D. i J. D. wnieśli o zasądzenie na ich rzecz od strony pozwanej (...) Spółki Akcyjnej Oddziału w W. kwoty 36 000 zł tytułem wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z ich nieruchomości wraz z odsetkami ustawowymi liczonymi od dnia 29 maja 2012 roku oraz kosztami procesu w wysokości 4 817 zł, w tym kwoty 4 800 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego i kwoty 17 zł tytułem opłaty skarbowej od pełnomocnictwa.

W uzasadnieniu podali, że w dniu 30 stycznia 1981 roku nabyli w użytkowanie wieczyste działkę budowlaną oznaczoną nr 486/1 o powierzchni 445 m², zaś na mocy decyzji (...)z dnia 29 grudnia 1999 roku przedmiotowe prawo użytkowania wieczystego zostało przekształcone w prawo własności. Dodali, że nabyta przez nich działka była niezabudowana i nie znajdowały się na niej żadne urządzenia przesyłowe. Podnieśli, że już po wybudowaniu domu, po powrocie z pracy zastali posadowiony na ich posesji słup energetyczny oznaczony numerem X-5 7 PO-1, przy czym pozwana Spółka zainstalowała ten słup bez zgody i bez podstawy prawnej eksploatowała urządzenia przesyłowe na ich gruncie przez okres 28 lat. Co więcej, ich zdaniem budowa i eksploatacja tych urządzeń ma charakter działania w złej wierze. Wyjaśnili, że niniejszym pozwem dochodzą kwoty 36 000 zł przy przyjęciu, że poprzez instalację powyższego urządzenia pozwana Spółka ograniczyła własność gruntu na obszarze 6 m² oraz ustalając stawkę w wysokości 60 zł za 1m² x 12 miesięcy x 10 lat. Dodali, że pismem z dnia 17 maja 2012 roku zgłosili swoje roszczenie stronie pozwanej, jednakże w odpowiedzi na powyższe pozwana Spółka m.in. wskazała, że istotny słup był już posadowiony na nieruchomości powodów w chwili nabycia przez nich tej działki, jeszcze przed wzniesieniem budynku mieszkalnego.

W odpowiedzi na pozew strona pozwana wniosła o oddalenie powództwa, obciążenie powodów kosztami postępowania i zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego w kwocie 2 417 zł.

Motywuując swoje stanowisko strona pozwana przyznała, że na spornej działce powodów posadowiona jest napowietrzna linia energetyczna niskiego napięcia, zasilana ze stacji R-736-04 oraz posadowiony jest słup wsporczy, z którego poprowadzone zostało przyłącze do budynku powodów. Dodała, że przyłącze zostało wykonane w 1981 roku w ramach prowadzonego remontu linii, która została wybudowana jeszcze przed 1945 r., a przejęta na jej majątek na podstawie dekretu z dnia 08 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich. Zarzuciła następnie, że co do tych urządzeń nabyła przez zasiedzenie służebność gruntową odpowiadającą treści służebności przesyłu, albowiem jej poprzednicy prawni korzystali z nieruchomości powodów od co najmniej 30 lat, a tym samym działali w dobrej wierze. Następnie wskazała, że spółka powstała w kwietniu 2004 r. z połączenia spółek prawa handlowego, stanowiących własność Skarbu Państwa a nie państwowych zakładów energetycznych. (...) SA jest natomiast następcą prawnym byłego Zakładu (...) SA, który powstał z przekształcenia byłego przedsiębiorstwa państwowego. Podkreśliła, że bezspornym pozostaje, że do roku 1990 będąc zarządcą mienia państwowego, nie wykonywała żadnych praw dla siebie, tylko na rzecz Skarbu Państwa. Podała, że nie zmienia to jednakże faktu, że korzystanie z nieruchomości w sposób odpowiadający treści służebności gruntowej, prowadziło do zasiedzenia tej służebności przez Skarb Państwa. Nadto podniosła, że przejście posiadania nastąpiło w trybie art. 176 § 1 k.c., w konsekwencji zatem może zaliczyć okres samoistnego posiadania Skarbu Państwa przed 01 lutego 1989 r. Poza podniesionym zarzutem zasiedzenia zakwestionowała także samo żądanie oraz jego wysokość.

W piśmie procesowym z dnia 24 stycznia 2013 roku powodowie podtrzymali dotychczasowe stanowisko kwestionując zgłoszony zarzut zasiedzenia.

Postanowieniem z dnia 27 marca 2014 roku Sąd zawiesił postępowania w sprawie z uwagi na śmierć powoda J. D..

Postanowieniem z dnia 17 lutego 2015 roku zawieszono postępowanie zostało podjęte z udziałem następców prawnych powoda J. P. (1) D., S. D. oraz małoletniej K. D..

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 30 stycznia 1981 roku w Państwowym Biurze Notarialnym w D.małżonkowie J. D.i H. D.nabyli od Skarbu Państwa prawo użytkowania wieczystego nieruchomości położonej w Niemczy przy Placu (...)składającej się z działki budowlanej oznaczonej (...) o powierzchni 445 m², dla której Sąd Rejonowy w Dzierżoniowie Wydział VI Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą KW nr (...)((...)). Działka ta była niezabudowana, nie znajdowały się na niej jakiegokolwiek urządzenia przesyłowe, a przeznaczona była pod budowę domu mieszkalnego jednorodzinne. Obecnie działka ta jest oznaczona numerem 358, powierzchnia wynosi 443 m², zaś położona jest przy ulicy (...).

Dowód:

- wypis aktu notarialnego z dnia 30 stycznia 1981 r., Rep A (...)– k. 5-6;
- odpis księgi wieczystej KW nr (...) z dnia 29 kwietnia 1982 r. – k. 7;
- zawiadomienie sądu Rejonowego w Dzierżoniowie Wydziału Ksiąg Wieczystych z dnia 09 listopada 2000 roku – k. 9;
- wypis z rejestru gruntów – k. 16;
- odpis zwykły księgi wieczystej nr (...) – k. 25-26;
- zeznania świadka J. P. (2) – k. 91;
- zeznania świadka A. S. – k. 91;
- zeznania świadka J. S. – k. 91-92;

- zeznania świadka P. D. – k. 92;
- zeznania świadka M. K. – k. 97.

Powodowie od razu przystąpili do budowy domu, którą prowadzili przez okres około 2 lat. Do budynku wprowadzili się przy tym w roku 1983.

W trakcie tej budowy, tj. w dniu 19 września 1981 roku na spornej działce powodów poprzednik prawny pozwanej Spółki podczas nieobecności małżonków D. posadził jeden słup wsporczy, z którego poprowadzone zostało przyłącze do ich budynku. Sama napowietrzna linia energetyczna niskiego napięcia zasilana ze stacji R-736-04 wybudowana została w 1945 roku, a remontowana w latach 70-tych.

W dniu 29 grudnia 1976 roku potwierdzono przyjęcie do użytkowania tej linii przez ówczesny Zakład (...), linia została zaewidencjonowana i przyjęta na stan przedsiębiorstwa energetycznego jako środek trwały.

Przedmiotowe urządzenia energetyczne są w dalszym ciągu użytkowane przez stronę pozwaną.

Dowód:

- pismo (...) Spółki Akcyjnej w K. do pełnomocnika powodów z dnia 08 sierpnia 2012 roku – k. 15;
- kserokopia mapy sytuacyjnej – k. 17;
- kserokopia zdjęć fotograficznych – k. 18-22;
- wyciąg z ewidencji środków trwałych – k. 44;
- protokół ze sprawdzenia zgłoszonych do przyłączenia do sieci urządzeń elektrycznych z dnia 19 września 1981 roku – k. 100;
- kserokopia mapy ewidencyjnej Starostwa Powiatowego w D. – k. 62;
- pisemna opinia biegłej sądowej K. P. z dnia 25 września 2013 roku – k. 111-130;
- zeznania świadka J. P. (2) – k. 91;
- zeznania świadka A. S. – k. 91;
- zeznania świadka J. S. – k. 91-92;
- zeznania świadka P. D. – k. 92;
- zeznania świadka M. K. – k. 97.

Na mocy decyzji Przewodniczącego Zarządu Miasta i Gminy N. z dnia 29 grudnia 1999 roku prawo użytkowania wieczystego przedmiotowej działki gruntu nr (...) zostało przekształcone w prawo własności, przy czym H. i J. D. stali się właścicielami tej nieruchomości na prawach wspólności ustawowej majątkowej małżeńskiej.

Dowód:

- decyzja Przewodniczącego Zarządu Miasta i Gminy N. z dnia 29 grudnia 1999 roku – k. 8;

- zawiadomienie sądu Rejonowego w Dzierżoniowie Wydziału Ksiąg Wieczystych z dnia 09 listopada 2000 roku – k. 9;
- odpis zwykły księgi wieczystej nr (...) – k. 25-26.

W związku z posadowionym na terenie powodów słupem elektroenergetycznym, zostało ograniczone prawo własności tego gruntu na obszarze 6 m².

Okoliczność bezsporna.

Wartość wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z 1 m² działki gruntu nr (...) pod istotnym słupem energetycznym wynosi kwotę 17 zł.

W związku z powyższym wysokość tego wynagrodzenia za jeden rok bezumownego korzystania z nieruchomości powodów wynosi kwotę 1224 zł.

Dowód:

- pisemna opinia biegłej sądowej K. P. z dnia 25 września 2013 roku – k. 111-130;
- pisemna opinia uzupełniająca biegłej sądowej K. P. z dnia 15 stycznia 2014 roku – k. 153.

Właścicielem wskazanych urządzeń energetycznych był Skarb Państwa. Zarządzenia Ministra Przemysłu nr 26/ORG/89 z dnia 16 stycznia 1989 roku, na podstawie przepisów art. 9 ust. 1 pkt 1 i ust. 3, art. 57 ustawy z dnia 25 września 1981 roku o przedsiębiorstwach państwowych oraz przepisów wykonawczych do tej ustawy, utworzono przedsiębiorstwo państwowe pod nazwą Zakład (...) w W.. Organ założycielski przydzielił temu przedsiębiorstwu składniki mienia powstałego w wyniku podziału pod nazwą: (...) w P. zgodnie z ustaleniami komisji powołanej w trybie określonym w rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 maja 1988 roku w sprawie wykonywania niektórych przepisów ustawy o nadzwyczajnych uprawnieniach i upoważnieniach dla Rady Ministrów (Dz. U. 1988, nr 18, poz. 122).

Dowód: odpis zarządzenia nr 26/ORG/89 Ministra Przemysłu z dnia 16 stycznia 1989 roku – k. 55-57.

Zarządzeniem Nr 197/O./93 Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 20 lipca 1993 roku dokonano podziału przedsiębiorstwa państwowego pod nazwą Zakład (...) w W. i przekształcenia tego przedsiębiorstwa państwowego w jednoosobową spółkę Skarbu Państwa. Na mocy tego zarządzenia nowopowstała spółka pod firmą Zakład (...) Spółka Akcyjna w W. wstąpiła we wszystkie prawa i obowiązki Zakładu (...) w W., z wyłączeniem praw i obowiązków przejętych przez (...) Spółka Akcyjna w W.. Przedmiotowe urządzenia energetyczne weszły przy tym w skład składników majątkowych przekazywanych do (...) Spółki Akcyjnej.

Dowód: odpis zarządzenia nr 197/O./93 Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 20 lipca 1993 roku wraz z załącznikiem – k. 58-60.

Na bazie tego przedsiębiorstwa, aktem przekształcenia przedsiębiorstwa państwowego w spółkę akcyjną z 20 lipca 1993 r., sporządzonym w oparciu o zarządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z 20 lipca 1993 r., utworzono więc jednoosobową spółkę Skarbu Państwa o tej samej nazwie, wpisaną do rejestru handlowego postanowieniem Sądu Rejonowego w Wałbrzychu z 01 września 1993 r. Na mocy tego zarządzenia nowopowstała spółka pod firmą Zakład (...) Spółka Akcyjna w W. wstąpiła we wszystkie prawa i obowiązki Zakładu (...) w W., z wyłączeniem praw i obowiązków przejętych przez (...) Spółka Akcyjna w W.. Zgodnie z treścią zapisów załącznika do tego zarządzenia przedmiotowe urządzenia weszły w skład składników majątkowych przekazywanych do (...) Spółki Akcyjnej.

Po powstaniu na terenie kraju w wyniku przekształceń przedsiębiorstw państwowych innych przedsiębiorstw energetycznych, najczęściej w formie spółek prawa handlowego, które następnie na przestrzeni kolejnych lat ulegały

przekształceniom w oparciu o przepisy kodeksu spółek handlowych (np. poprzez przejęcie, połączenie czy też podzielenie danych spółek). W ramach tych przekształceń następowało przejmowanie lub też wydzielanie przez poszczególne podmioty majątku nowotworzonych spółek.

W 2004 r. w wyniku połączenia spółek prawa handlowego, stanowiących własność Skarbu Państwa, m.in. Zakładu (...) Spółka Akcyjna, (...) Spółka Akcyjna, która następnie podlegała kolejnym przekształceniom. Obecny następcą prawnym (...) Spółki Akcyjnej - jest uczestnik postępowania (...) Spółka Akcyjna w K..

Dowód:

- odpis zarządzenia nr 197/O./93 Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 20 lipca 1993 roku wraz z załącznikiem – k. 58-60;
- odpis postanowienia Sądu Rejonowego w Wałbrzychu Wydziału VI Gospodarczego z dnia 01 września 1993 roku w sprawie sygn. akt VI Ns rej H 919/93 -k. 61;
- odpis aktualny z Rejestru Przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego uczestnika postępowania – k. 63-67.

Powódka H. D. wraz mężem pismem z dnia 17 maja 2012 r. wezwała pozwaną Spółkę do polubownego załatwienia sprawy przez wypłatę na ich rzecz wynagrodzenia z tytułu bezumownego korzystania z gruntu w kwocie 36 000 zł za okres 10 lat.

W odpowiedzi na to wezwanie strona pozwana oświadczyła, że na podstawie art. 292 k.c. nabyła przez zasiedzenie służebność gruntową, odpowiadającą aktualnie treści służebności przesyłu (art. 305¹ k.c.) dla spornego obiektu elektroenergetycznego, ponieważ przez dłuższy czas korzysta z trwałych i widocznych urządzeń. Jednocześnie poinformowała, że przez nieruchomości powodów przebiega napowietrzna linia elektroenergetyczna niskiego napięcia zasilana ze stacji transformatorowej R.736-04, której elementem jest słup nr 7, a której pierwszy kapitalny remont przeprowadzony został już w latach 70-tych ubiegłego stulecia. Dodała również, że z początkiem lat 80-tych wybudowane zostało przyłącze kablowe zasilające budynek powodów.

Dowód:

- pismo pełnomocnika powodów z dnia 17 maja 2012 roku wraz z potwierdzeniem odbioru – k. 10-12;
- pismo (...) Spółki Akcyjnej w K. do pełnomocnika powodów z dnia 08 sierpnia 2012 roku – k. 15.

Powód J. D. zmarł w toku niniejszego postępowania, tj. w dniu 21 grudnia 2013 roku. Spadek po nim na podstawie ustawy nabyli żona H. D., syn P. D. – po 1/3 części oraz wnuczki K. S. D. – po 1/6 części.

Dowód: postanowienie tutejszego Sądu z dnia 18 września 2014 roku – w aktach tutejszego Sądu w sprawie o sygn. I Ns 702/14.

Sąd zważył, co następuje:

Pozew nie jest zasadny i nie może zostać uwzględniony.

W niniejszej sprawie H. D. i jej zmarły mąż J. D. wystąpili o zasądzenie na ich rzecz od strony pozwanej (...) Spółki Akcyjnej Oddziału w W. kwoty 36 000 zł tytułem wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z ich nieruchomości wraz z odsetkami ustawowymi liczonymi od dnia 29 maja 2012 roku za okres 10 lat w związku z ograniczeniem przez stronę pozwaną własności ich gruntu na obszarze 6 m² przez instalację słupa energetycznego. Roszczenie wywodzone przez powodów jest zatem roszczeniem uzupełniającym wobec roszczenia negatoryjnego, o którym mowa w art. 222 § 2 k.c., przysługującego właścicielowi nieruchomości. Ingerencja przedsiębiorstwa przesyłowego w prawo własności powodów nie oznacza, bowiem pozbawienia właściciela faktycznego władztwa nad rzeczą, ma natomiast charakter

trwały i sprawia, że właściciel nie może w pełnym zakresie korzystać ze swojej nieruchomości. Przedsiębiorstwo przesyłowe, jakim jest pozwana jest posiadaczem zależnym, włada, bowiem nieruchomością powodów jak ten, któremu przysługuje służebność. Do posiadacza służebności, zgodnie z art. 352 § 2 k.c. stosuje się przepisy o posiadaniu rzeczy w tym art. 224 § 2 k.c. oraz art. 225 k.c.

Pozwana Spółka zarzuciła natomiast, iż w tym zakresie zasiedziała służebność gruntową odpowiadającą treści służebności przesyłu. Kluczowe więc znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy miało ustalenie, czy podniesiony zarzut jest zasadny. W takim bowiem przypadku pozew nie mógłby zostać uwzględniony.

W orzecznictwie obecnie ugruntowany jest pogląd, iż służebność przesyłu bądź też służebność gruntowa odpowiadająca treści służebności przesyłu mogą być nabyte przez przedsiębiorcę przesyłowego w drodze zasiedzenia. Zgodnie bowiem z przepisami art. 292 k.c., służebność gruntowa może być nabyta przez zasiedzenie tylko w wypadku, gdy polega na korzystaniu z trwałego i widocznego urządzenia, przy czym w takim wypadku stosuje się odpowiednio przepisy o nabyciu własności nieruchomości przez zasiedzenie. Wedle natomiast przepisu art. 352 § 1 k.c., kto faktycznie korzysta z cudzej nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści służebności, jest posiadaczem służebności. Warunkiem zasiedzenia tego rodzaju służebności jest więc korzystanie przez przedsiębiorcę przesyłowego z trwałego i widocznego urządzenia. Nie trzeba dowodzić, że urządzenia zainstalowane przed przedsiębiorcą przesyłowego na cudzym gruncie spełniają wymagania trwałego i widocznego urządzenia. Nie ma zatem przeszkód do uznania przedsiębiorcy przesyłowego, który korzysta z cudzej nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści tych służebności, a nie ma tytułu prawnego do władania przedmiotową nieruchomością, za posiadacza takich służebności. Co istotne judykatura dopuszczała taką możliwość jeszcze przed nowelizacją Kodeksu cywilnego, dokonaną Ustawą z dnia 30 maja 2008 roku o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2008 roku, Nr 116, poz. 731), która z dniem 03 sierpnia 2008 roku wprowadziła do polskiego systemu prawnego służebność przesyłu. Przyjmowano wówczas bowiem możliwość zasiedzenia służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 czerwca 2013 roku, II CSK 626/12, LEX nr 1341262; uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2013 roku, III CZP 18/13, OSNC 2013, nr 12, poz. 139; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2008 roku, II CSK 389/08, LEX nr 484715; uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 07 października 2008 roku, III CZP 89/08, LEX nr 458125; uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 08 września 2006 roku, II CSK 112/06, LEX nr 193240). W konsekwencji, w odniesieniu do tego rodzaju służebności należy wyraźnie oddzielić dwie konstrukcje: służebność o treści odpowiadającej służebności przesyłu, która mogła zostać nabyta przez zasiedzenie przed dniem 03 sierpnia 2008 roku oraz służebność przesyłu. Oba prawa mają analogiczną treść oraz pełnią takie same funkcje, co jednak nie oznacza, że można je utożsamiać. Odmienna jest bowiem ich podstawa prawna. W pierwszym przypadku są to przepisy art. 145 k.c. i art. 292 k.c., a w drugim przepisy art. 305¹-305⁴ k.c. (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2013 roku, III CZP 18/13, OSNC 2013, nr 12, poz. 139; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 października 2013 roku, IV CSK 30/13, LEX nr 1389012).

W odniesieniu do konstrukcji służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu należy wskazać, że zgodnie z konstytucyjną zasadą podziału władzy (art. 10 Konstytucji), sądy i trybunały powołane są do stosowania prawa stanowionego przez władzę ustawodawczą, działając na podstawie Konstytucji oraz ustaw (art. 178 ust. 1 Konstytucji). Wykształcona przez praktykę konstrukcja służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu miała więc ze swej natury charakter interpretacyjny. Jej celem i rezultatem było ustalenie treści norm prawnych wyrażonych w przepisach o służebnościach gruntowych w odniesieniu do stanów faktycznych związanych z urządzeniami przesyłowymi. Biorąc pod uwagę konstytucyjne kompetencje władzy sądowniczej, opisana praktyka miała charakter rekonstrukcyjny, nie polegała zaś, co nie wymaga szerszego wyjaśnienia, na tworzeniu prawa. Z perspektywy systemu prawa wprowadzenie przepisów art. 305¹-305⁴ k.c. oznaczało więc przede wszystkim uszczegółowienie obowiązujących unormowań i nie wiązało się z wprowadzeniem norm prawnych, odbiegających znacznie od norm obowiązujących wcześniej w ramach ogólnej regulacji służebności gruntowych (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2013 roku, III CZP 18/13, OSNC 2013, nr 12, poz. 139; uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 26 czerwca 2013 roku, II CSK 626/12, LEX nr 1341262). Nie ma przy tym mowy, aby przyjęta w tym zakresie interpretacja obowiązujących przed wprowadzeniem instytucji służebności przesyłu przepisów art. 285

k.c. była niewłaściwa i miał charakter rozszerzający. Należy bowiem wskazać, że w pełni odpowiada ona literalnemu brzmieniu przepisu art. 285 § 1 k.c., gdyż służebność o treści odpowiadającej służebności przesyłu mieści się w zakresie uprawnień i obowiązków stron opisanego w tym przepisie stosunku prawnego. Jedyne problem interpretacyjny dotyczył tego, że w przypadku opisywanego rodzaju służebności nie była wyraźnie wyodrębniona nieruchomości władnacza. W orzecznictwie i doktrynie słusznie jednak zauważono, że w skład przedsiębiorstwa przesyłowego wchodzi zarówno nieruchomości, jak i sieci oraz inne urządzenia przesyłowe, a sieci przesyłowe stanowią składnik przedsiębiorstwa i stają się elementem połączonego z nim systemu, mają więc funkcjonalny związek z innymi urządzeniami tej samej sieci, posadowionymi na innej nieruchomości, bez względu na jej usadowienie względem nieruchomości obciążonej. W związku z tym przyjęto, że właśnie ten funkcjonalny związek urządzeń przesyłowych z siecią przesyłową, wchodzącą w skład przedsiębiorstwa, a tym samym z nieruchomością wchodzącą również w skład przedsiębiorstwa, pozwala na stosowanie przepisów art. 285 do ustanowienia służebności odpowiadającej treścią służebności przesyłu na rzecz przedsiębiorcy przesyłowego, bez potrzeby wskazywania i określania nieruchomości władnacej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 czerwca 2013 roku, V CSK 321/12, LEX nr 1381040).

Należy jednocześnie podkreślić, że zakres ograniczenia prawa własności na podstawie zarówno służebności przesyłu, jak i służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu jest taki sam. Każda z tych instytucji spełnia przy tym wymagania proporcjonalności wynikające z art. 31 ust. 3 Konstytucji. Wskazane rozwiązania opierają się bowiem na ograniczeniu zakresu konstytucyjnej ochrony prawa własności (art. 21 ust. 2 i art. 64 Konstytucji) w zakresie koniecznym dla ochrony praw innego podmiotu (przedsiębiorcy przesyłowego), równocześnie zaś wprowadzenie instytucji służebności przesyłu nie pociąga za sobą naruszenia zaufania do przewidywalności działań ustawodawcy, który jedynie w ten sposób uszczegółowił swoją wcześniejszą regulację wyinterpretowaną z obowiązujących wcześniej przepisów co do służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2013 roku, III CZP 18/13, OSNC 2013, nr 12, poz. 139).

Koncepcja służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu odpowiada także wymaganiom wynikającym z art. 2 Konstytucji. W tym kontekście należy zwrócić uwagę, że nie narusza ona zasady niedziałania prawa wstecz, wyprowadzanej z tego przepisu w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego oraz wyrażonej w przepisie art. 3 k.c. Należy pamiętać, że celem tej zasady jest ochrona podmiotów prawa przed skutkami nieprzewidywalnych działań ustawodawcy. Równocześnie wskazana zasada powinna być odczytywana zarówno w kontekście treści i celu ocenianego przepisu, jak i szerszego kontekstu norm konstytucyjnych. Innymi słowy, stwierdzenie, że dany przepis ma charakter retroaktywny, zawsze wymaga wzięcia pod uwagę jednostkowych uwarunkowań, jakie wiążą się z nim w systemie prawa. Biorąc pod uwagę, że wejście w życie przepisów art. 305¹-305⁴ k.c. nie spowodowało istotnych zmian w sferze prawnej właścicieli nieruchomości, na których zlokalizowane są urządzenia przesyłowe, sytuacja ta nie mogłaby być porównywana ze skutkami wprowadzenia nowego prawa rzeczowego. Z tej przyczyny traktowanie instytucji służebności przesyłu jako nowego prawa w rozumieniu zasady niedziałania prawa wstecz, jest za daleko idące, biorąc pod uwagę funkcjonowanie na podstawie poprzedniego stanu prawnego konstrukcji służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2013 roku, III CZP 18/13, OSNC 2013, nr 12, poz. 139).

Warto też zauważyć, że wykładnia przepisów art. 285 k.c. w przedmiocie służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu oraz dopuszczenie możliwości jej zasiedzenia nie powodowały, że ochrona prawa własności była iluzoryczna. Korzystanie bowiem z urządzenia przesyłowego znajdującego się na cudzej nieruchomości stanowi dla jej właściciela, jak się powszechnie i zgodnie w doktrynie oraz judykaturze twierdzi, wyraźne ostrzeżenie przed działaniem osób, które korzystając z takich urządzeń mogą doprowadzić do uzyskania odpowiednich praw, zwłaszcza służebności gruntowych. Długotrwałe tolerowanie przez właścicieli takich działań usprawiedliwia usankcjonowanie ukształtowanego i stabilnego stanu faktycznego przez obciążenie nieruchomości służebnością. Skoro bowiem właściciel nieruchomości przez długi okres nie korzysta z odpowiedniej ochrony swojego prawa, to musi się liczyć z możliwością ograniczenia jego uprawnień. Jeżeli więc wcześniej nie dbał o swoje interesy w tym zakresie, to nie może obecnie powoływać się na fakt, że nie może skorzystać z instytucji służebności przesyłu w wyniku zasiedzenia służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu. Swoją bezczynnością sam do tego doprowadził. Przeciętny

obywatel zawsze zdaje sobie sprawę z tego, że tolerowanie ingerencji osób trzecich w jego prawo własność, musi w perspektywie czasu rodzić ograniczenia tego prawa i w związku z tym powinien dbać o zapobieżenie takiej sytuacji.

Oznacza to, że zarówno konstrukcja służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu, jak i dopuszczalność jej zasiedzenia mają podstawy w ustawie, a przy tym nie zachodzi sprzeczność tej instytucji prawnej z Konstytucją.

Jak wskazano już powyżej przepis art. 292 k.c. stanowi, że służebność gruntowa może być nabyta przez zasiedzenie tylko w wypadku, gdy polega na korzystaniu z trwałego i widocznego urządzenia, przy czym w takim wypadku stosuje się odpowiednio przepisy o nabyciu własności nieruchomości przez zasiedzenie. Wedle natomiast przepisów art. 172 k.c., w ich pierwotnym brzmieniu, posiadacz nieruchomości nie będący jej właścicielem nabywa własność, jeżeli posiada nieruchomość nieprzerwanie od lat dziesięciu jako posiadacz samoistny, chyba że uzyskał posiadanie w złej wierze (zasiedzenie), a po upływie lat dwudziestu posiadacz nieruchomości nabywa jej własność, choćby uzyskał posiadanie w złej wierze. Przepis ten został zmieniony w dniu 01 października 1990 r., na mocy przepisów Ustawy z dnia 28 lipca 1990 roku o zmianie ustawy - Kodeks cywilny (Dz.U. z 1990 roku, Nr 55, poz. 321 z późn. zm.), kiedy to wydłużono termin zasiedzenia w przypadku posiadacza, który uzyskał posiadanie w dobrej wierze, do dwudziestu lat, natomiast w pozostałych wypadkach do trzydziestu lat. Należy przy tym podkreślić, że zgodnie z przepisem art. 9 ustawy nowelizującej, do zasiedzenia, którego bieg rozpoczął się przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, stosuje się od tej chwili przepisy niniejszej ustawy, a dotyczy to w szczególności możliwości nabycia prawa przez zasiedzenie. Oznacza to, że do przypadków zasiedzenia, które nastąpiło przed wejściem w życie ustawy nowelizującej czyli dniem 01 października 1990 roku mają zastosowanie dziesięcioletnie i dwudziestoletnie okresy posiadania, przewidziane w przepisach art. 172 k.c. w brzmieniu obowiązującym przed tą datą (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 września 1993 roku, II CRN 89/93, LEX nr 110583).

W pierwszym rzędzie należy w związku z tym ustalić, czy strona pozwana była posiadaczem służebności w dobrej czy w złej wierze. Z zebranego w sprawie materiału dowodowego wynika, że pozwana Spółka będąca następcą prawnym przedsiębiorstw, w czasie funkcjonowania których w latach 40-tych XX wieku urządzona została instalacja elektroenergetyczna, o której mowa w sprawie, posiadała tę instalację w dobrej wierze. Jeżeli co do dobrej wiary można było mieć zastrzeżenia na chwilę obejmowania nieruchomości w posiadanie w zakresie potrzebnym do postawienia słupa elektroenergetycznego, chociaż podstawą prawną takiego działania zakładów energetycznych była wówczas najczęściej dekret z dnia 08 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich (Dz.U. nr 13, poz. 87 z późn. zm.) i ustawa z dnia 28 czerwca 1950 r. o powszechnej elektryfikacji wsi i osiedli (jedn. tekst: Dz. U. z 1954 r. Nr 32, poz. 135 z późn. zm.), a posiadaczem nieruchomości (tzw. operatywny zarząd) było przedsiębiorstwo państwowe, to z całą pewnością nie można złej wiary zarzucać pozwanej Spółce. Dla oceny dobrej lub złej wiary posiadacza liczy się chwila objęcia nieruchomości w posiadanie, zwłaszcza wtedy, gdy ubiega się on o zasiedzenie nieruchomości. W dokumentacji zebranej w sprawie nie ma co prawda dowodów na legalne korzystanie przez pozwaną Spółkę ze spornej nieruchomości, przede wszystkim wskutek braku umowy zawartej między stronami na korzystanie z nieruchomości. Rozpoznając obecnie sprawę w realiach drugiej dekady XXI wieku nie można jednak zapominać o stronie prawnej i gospodarczo-politycznej tego okresu, w którym powszechnie instalowane były różne media, zwłaszcza linie energetyczne na gruntach państwowych przez przedsiębiorstwa państwowe. Trudno oczekiwać, aby w warunkach obowiązywania do 1989 r. na gruncie Konstytucji z 1952 r. oraz ówczesnego art. 128 k.c. zasady jedności własności państwowej, w ramach podmiotów tej własności musiały być, dla skuteczności wykonywania uprawnień wydawane decyzje administracyjne, upoważniające do korzystania przez państwowe podmioty z własności państwowej. Nie można zachowania ówczesnych organów administracji państwowej oceniać według dzisiejszych standardów demokratycznego państwa prawa i zasad Konstytucji III Rzeczypospolitej z 1997 r. Nawet komercjalizacja i prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych, rozpoczęta od ustawy z 1990 r. oraz zniesienie w 1989 r. zasady jedności własności państwowej nie mogły spowodować inicjatywy powszechnego nadawania tytułów prawnych podmiotom państwowym przez organy administracji państwowej do korzystania z gruntów państwowych. Brak dokumentów wskazujących na posiadanie tytułu prawnego do nieruchomości wprawdzie ułatwia przypisanie złej wiary posiadaczowi (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 maja 2009 r., II CSK 594/08), ale sam przez się nie może decydować o jego złej wierze, jeżeli nie przemawiają za tym dodatkowe okoliczności, w szczególności, jeśli

nieruchomość na której były umieszczane urządzenia elektroenergetyczne (słupy, linie trakcyjne), była w tamtym czasie własnością państwową i własność państwową reprezentował także podmiot, który te urządzenia instalował. Można zasadnie przypuszczać, że podmiot ten miał uprawnienie do budowy urządzeń na konkretnym gruncie, jak choćby plany realizacyjne, mające podstawę w ogólniejszym planie gospodarczym rocznym lub wieloletnim, jakie wówczas powszechnie obowiązywały. Wymaganie decyzji administracyjnych lub umów i uzależnianie od tego posiadania tytułu prawnego do nieruchomości mogłoby dotyczyć okresu znacznie późniejszego, zwłaszcza po konstytucyjnym i ustawowym zniesieniu zasady jedności własności państwowej. Za zachowaniem poprzedników prawnych pozwanej Spółki przemawia więc dobra wiara, która jest ustawowo domniemana (art. 7 k.c.), więc twierdzenie o złej wierze w chwili objęcia w posiadanie nieruchomości należącej obecnie do powodów powinno zostać pozwanej dowiedzione (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 kwietnia 2009 r., II CSK 560/08; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 listopada 2013 r., II CNP 15/13). Taki dowód w sprawie nie został jednak przeprowadzony. Podobnie nie można również uznać, że korzystanie z nieruchomości przez pozwaną Spółkę było bezprawne. Nie wystarczy dla stwierdzenia tej przesłanki samo nieposiadanie dokumentów stanowiących o tytule posiadania nieruchomości w zakresie służebności gruntowej (art. 352 k.c.), a dzisiejszej służebności przesyłu (art. 352 k.c.). Uzyskanie tych dokumentów nie należało do strony pozwanej, a jedynie można ją obciążyć niedostatecznym zainteresowaniem co do tytułu prawnego korzystania z nieruchomości, przez które przebiegają linie energetyczne wtedy, gdy nabywała ona prawa od poprzednika. Sąd nie ustalił także, aby zainteresowanie tym wykazali również powodowie, ani wtedy, gdy nabywali w 1981 roku użytkowanie wieczyste, ani w 1999 roku – gdy nabywali własność nieruchomości. W związku z powyższym za daleko idące byłyby wnioski co do złej wiary i bezprawności działania przedsiębiorstw przesyłowych w czasie instalowania urządzeń elektroenergetycznych kilkadziesiąt lat temu i to przez dawniejszych nawet poprzedników prawnych, tylko dlatego, że nie posiadają oni obecnie ówczesnych decyzji administracyjnych, bądź z tej przyczyny, że nie mogą dowieść, aby w ogóle one były, bądź dlatego, że się nie zachowały i tą drogą nie można wykazać tytułu prawnego do korzystania z nieruchomości (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 2008 r., IV CSK 410/07 i z dnia 25 listopada 2008 r., II CSK 346/08).

W sprawie wymaga również uwzględnienia, że powodowie nabyli własność nieruchomości, na której znajdują się urządzenia elektroenergetyczne dopiero w 1999 roku. Nabycie prawa własności nastąpiło przy tym przez powodów w stanie ich wiedzy o tym, że na nieruchomości jest postawiony słup energetyczny. Oceniając obiektywnie wydaną decyzję o przekształceniu prawa użytkowania wieczystego w prawo własności przyjąć należy, że racjonalność zachowania stron przemawia za uznaniem, iż w opłacie za przekształcenie tego prawa powinny zostać uwzględnione ograniczenia korzystania z nieruchomości ze względu na istniejące na niej urządzenia elektroenergetyczne.

Z tych względów należało przyjąć, iż poprzednicy prawni strony pozwanej pozostawali w usprawiedliwionym przekonaniu, iż przysługiwało im prawo do użytkowania działki stanowiącej obecnie własność powodów w zakresie odpowiadającym służebności. Stąd też, strona pozwana może być uznana za pozostającą w dobrej wierze.

W rozpoznawanej sprawie nie ma wątpliwości, że linia napowietrzna niskiego napięcia zasilana ze stacji R-736-04 znajdująca się na działce będącej obecnie własnością powodów była wybudowana w latach czterdziestych poprzedniego stulecia, zaś w dniu 19 września 1981 roku poprzednik prawny pozwanej Spółki posadził jeden słup wsporczy, z którego poprowadzone zostało przyłącze do budynku H. i J. D.. Uznać zatem należało, że wskazana data 19 września 1981 roku stanowi najpóźniejszą datę początkową biegu terminu zasiedzenia służebności.

W przedmiotowej sprawie przedsiębiorstwo państwowe przed dniem 1 lutego 1989 roku wykonywało władztwo mogące doprowadzić do zasiedzenia służebności gruntowej, choć na rzecz jednolitego funduszu władzy państwowej, a po 1 lutego 1989 roku dla siebie we własnym imieniu. Zaliczenie posiadania poprzednika (w tym wypadku Skarbu Państwa) jest możliwe, jeżeli podczas biegu zasiedzenia nastąpiło przeniesienie posiadania, tak jak w tym przypadku. Osoba prawna, która przed dniem 1 lutego 1989 r. miała status państwowej osoby prawnej i nie mogła nabyć (też w wyniku zasiedzenia) własności nieruchomości Skarbu Państwa, może do okresu samoistnego posiadania wykonywanego po tej dacie zaliczyć okres posiadania Skarbu Państwa przed dniem 1 lutego 1989 r., jeżeli w tym czasie nastąpiło przeniesienie posiadania” (postanowienie SN z 9 lutego 2012 r. III CZP 93/11). Nie ulega wątpliwości, że posiadanie przez przedsiębiorstwo państwowe urządzeń energetycznych oraz cudzej nieruchomości, na której zostały

posadowione, było posiadaniem w rozumieniu art. 352 k.c. i mogło prowadzić do zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu (art. 292 w zw. z art. 172 k.c.). W orzecznictwie Sądu Najwyższego jednolicie przyjmuje się, że osoba prawna, która przed dniem 1 lutego 1989 r., mając status państwowej osoby prawnej, nie mogła nabyć (także w drodze zasiedzenia) własności nieruchomości ani ograniczonych praw rzeczowych, może do okresu samoistnego posiadania wykonywanego po dniu 1 lutego 1989 r. doliczyć okres posiadania Skarbu Państwa sprzed tej daty. Stanowisko to wyrażone zostało w szczególności właśnie w odniesieniu do przedsiębiorstw energetycznych i innych przedsiębiorstw przesyłowych, które do dnia 1 lutego 1989 r. korzystały ze służebności przesyłu w ramach zarządu mieniem państwowym w imieniu i na rzecz Skarbu Państwa, a więc w istocie były dzierżycielami w rozumieniu art. 338 k.c., co uniemożliwiało im, podobnie jak art. 128 k.c., nabycie na swoją rzecz własności ani innych praw rzeczowych (między innymi postanowienia Sądu Najwyższego z 25 stycznia 2006 r. I CSK 11/05, z dnia 10 kwietnia 2008 r. IV CSK 21/08, z dnia 17 grudnia 2008 r. I CSK 171/08, OSNC 2010/1/15 i z dnia 10 grudnia 2010 r. III CZP 108/10 niepubl. oraz wyroki z dnia 8 czerwca 2005 r. V CSK 680/04 i z 31 maja 2006 r. IV CSK 149/05 niepubl.). Strona pozwana zgodnie z art. 176 k.c. wykazała, że po 1 lutego 1989 r. nastąpiło przeniesienie na nią posiadania służebności przez Skarb Państwa. Sąd zważył, że pozwana Spółka mogła doliczyć do okresu biegu terminu zasiedzenia służebności okres samoistnego posiadania służebności przez poprzednika prawnego, będącego przedsiębiorstwem państwowym.

W niniejszej sprawie zostały spełnione zatem wszystkie przesłanki wynikające z treści art. 292 k.c., a w tym okresie nie nastąpiło przerwanie 20-letniego biegu terminu zasiedzenia, wobec czego Sąd uznał, że z dniem 19 września 2001 roku, strona pozwana nabyła służebność gruntową o treści odpowiadającej służebności przesyłu, albowiem udowodniła, iż w tej dacie 20 lat wcześniej przedmiotowe urządzenie przesyłowe było eksploatowane. Powodowie przed upływem okresu zasiedzenia nie wnieśli powództwa o wynagrodzenie za wykonywanie służebności gruntowej, a zatem nie przerwali zasiedzenia służebności na zasadzie nieodpłatności. Przesądowe wezwanie do wynagrodzenia za korzystanie z nieruchomości zostało bowiem zgłoszone dopiero dnia 17 maja 2012 r. Należy przy tym dodać, że okoliczność, że nabycie przedmiotowej służebności nie zostało stwierdzone orzeczeniem wydanym w postępowaniu nieprocesowym nie stoi na przeszkodzie ustaleniu jako przesłanki rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie faktu jej nabycia przez zasiedzenie.

W tej sytuacji, za okres czasu poczynając od momentu powstania służebności nie jest w ogóle dopuszczalne dochodzenie przez powodów wynagrodzenia za korzystanie z nieruchomości, albowiem roszczenie z art. 225 w zw. z art. 230 k.c. przysługuje do posiadacza zależnego, który nie legitymuje się skutecznym wobec właściciela tytułem prawnym do posiadania zależnego. Tymczasem, poczynając od dnia 19 września 2001 roku strona pozwana posiada taki tytułu prawny w postaci prawa służebności. Powodom niewątpliwie nie należy się więc wynagrodzenie za okres od dnia 19 września 2001 roku. Żądanie pozwu obejmowało tymczasem okres 10 lat wstecz tj. od 2002 roku do 2012 roku.

Z tych względów, na podstawie wskazanych przepisów, należało orzec jak w punkcie I sentencji.

W niniejszej sprawie żądanie powodów zostało w całości oddalone co oznacza, iż zgodnie z przepisem art. 98 § 1 k.p.c. są oni zobowiązani do zwrotu pozwanej Spółce poniesionych przez nią kosztów procesu. Przepis art. 102 k.p.c. stanowi jednak, iż w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami. Przyjmuje się przy tym powszechnie, że zastosowanie opisanej normy prawnej powinno być oceniane w całokształcie okoliczności, które by uzasadniały odstępstwo od podstawowych zasad decydujących o rozstrzygnięciu w przedmiocie kosztów procesu. Do kręgu tych okoliczności należy zaliczyć zarówno fakty związane z samym przebiegiem procesu, jak i fakty leżące na zewnątrz procesu, zwłaszcza dotyczące stanu majątkowego stron. Okoliczności te powinny być oceniane przede wszystkim z uwzględnieniem zasad współzycia społecznego (por. postanowienie SN z dnia 14 stycznia 1974 roku, II CZ 223/73, niepublikowane; postanowienie SN z dnia 27 października 1966 roku, II PZ 62/66, niepublikowane; T. Ereciński, Komentarz do Kodeksu postępowania cywilnego. Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze, tom 1, Warszawa 2002, s. 268). W rozpoznawanej sprawie nie uszło uwadze Sądu, że powódka H. D. znajduje się w bardzo trudnej sytuacji majątkowej i rodzinnej, co w efekcie przemawiało za zwolnieniem jej od kosztów sądowych w całości. Pozostali powodowie są natomiast spadkobiercami

J. D. i w istocie uczestniczą w procesie dopiero od lutego 2015 roku. Znamienne przy tym było to, że nie mieli oni żadnego wyboru i musieli wstąpić w miejsce zmarłego powoda. W ocenie Sądu, wskazane okoliczności prowadzą do wniosku, że w niniejszej sprawie zachodzi szczególny wypadek uzasadniający odstąpienie od obciążenia wszystkich powodów kosztami procesu.

Dlatego też, w oparciu o wskazane przepisy, orzeczono jak w punkcie II wyroku.